

VSI DRUGAČNI, VSI OTROCI

Strpnost do drugačnega sošolca

mag. Katarina Kesič Dimic, prof. def.

(objavljeno v reviji Viva, maj 2003)

Jaka je deček, ki je malce drugačen od svojih sošolcev. Je bolj nemiren, zgovoren in otroško nagajiv od ostalih. Lansko šolsko leto je razred komaj izdelal, kljub temu, da so njegove sposobnosti povprečne. Letošnje šolsko leto pa je dobil novo učiteljico in dodatno individualno pomoč defektologinje. Vse kaže, da bo njegov končni uspeh dober. Vendar je naletel na nove težave. Med njegovimi sošolci je tudi deček Sebastjan, ki nikakor ne more razumeti, da lahko nekdo, ki je tak razredni klovn in je imel lani same slabe ocene, letos kontrolko piše prav tako odlično kot on. Postal je tekmovalen in skuša Jaku nastaviti čim več pasti. Pogosto ga ozmerja z grdimi besedami, ga udari ali obrca, le zato, ker ne sprejme, da je Jakovo znanje lahko enako vredno kot njegovo. Prepričan je, da mu učiteljica popušča, defektologinja pa rešuje teste. Napetost med njima se vedno bolj stopnjuje.

V slovenske redne osnovne šole je vključeno vedno več otrok s posebnimi potrebami, ki pogosto burijo duhove med učitelji, vrstniki in starši učencev. Med učence s posebnimi potrebami lahko uvrstimo gibalno ovirane otroke, otroke z motnjami sluha in motnjami vida, otroke z govornimi motnjami, otroke z motnjami vedenja in osebnosti, otroke z motnjami v duševnem razvoju, otroke s specifičnimi učnimi težavami, nadarjene otroke in dolgotrajno bolne otroke. Omeniti pa moramo tudi otroke iz zelo revnih družin, romske otroke, otroke begunce in otroke z drugačno versko in narodnostno usmeritvijo. In še bi lahko naštevali.

TOLERIRAMO LE TISTO, KAR JE VIDNO NAVZVEN

Po navadi so največje strpnosti deležne tiste osebe, ki imajo motnjo, ki je dobro vidna navzven ali pa je bolj poznana med širšim krogom ljudi. To so gibalno ovirane osebe in osebe z motnjami vida in motnjami sluha. Vsem je jasno, da slepa oseba potrebuje belo palico ali psa vodnika, gluha oseba pa slušni aparat za lažje sodelovanje v skupnosti. Prav tako nihče ne očita invalidskega vozička ali ortopedskih pripomočkov gibalno ovirani osebi. Vsi naštetih pripomočki so nam samoumevni in do teh oseb gojimo neko posebno sočutje ali pa se nam

pogosto tudi smilijo. Zelo podobno je v šolah. Sošolci razumejo in ne zamerijo, da se njihova sošolka Kaja s cerebralno paralizo ne more poditi z njimi po stopnicah ali hoditi po gredi v telovadnici.

NEVIDNE MOTNJE – POMANJKLJIVA STRPNOST

Otroci z motnjami v razvoju, ki ne uporabljajo kakih posebnih pripomočkov, so v šolah pogosto tista skupina učencev, ki ne dobivajo zadostnega razumevanja, ampak le stalna bombandiranja s strani sošolcev, lahko pa tudi učiteljev.

Če vzamemo za primer otroka z ADHD sindromom (kratkotrajna pozornost in povečana telesna aktivnost) kmalu ugotovimo, da se lahko kljub visokim sposobnostim težko prebije čez šolski sistem. Učiteljem stalno ruši sistem v razredu, sošolcem pogosto nagaja. Učitelj, ki ne razume njegovih težav, ga vzame na piko in ga lovi na vseh napakah. Sošolci se ga zaradi nagajivosti pričnejo izogibati ali pogosto fizično obračunajo z njim.

Podobno se zgodi s pretirano umirjenimi otroki. Sošolcem postane nezanimiv, ga izolirajo, učitelj pa ga v razredu skoraj ne opazi.

Kadar učenec z učnimi težavami prejema dodatno individualno pomoč s strani strokovne službe, lahko sošolci dobijo občutek, da ima njihov vrstnik privilegije, sploh če piše kontrolne naloge pod posebnimi pogoji (npr. sam v kabinetu ali ob pomoči dodatnega didaktičnega materiala ali ima na razpolago več časa in krajše naloge). Težko razumejo, da se mora Jaka odmakniti v kabinet zato, da bo v nemotečem okolju zapisal naučeno znanje ali pa da Špelca računa račune do 100 s stotičnim kvadratom in kockami. Še težje je razumeti, da Nina piše test dve uri, čeprav vsi vejo, da ima težave pri pisanju. To za večino sošolcev ni enako kot Kajin invalidski voziček, čeprav je za Jaka, Špelco in Nino to točno enako. Otroci takega sošolca pogosto izločijo, ker ima »privilegije« in zato lahko piše kontrolko celo bolje kot oni. So tudi primeri, ko učitelj ne dovoli, da bi si Špelca pomagala s kockami.

NADARJENI UČENCI

Saj z njimi pa vendar ni nič narobe, ravno obratno, bi rekla večina. Nadarjen učenec je lahko pogosto tarča posmeha med svojimi sošolci ali pa ga izločijo in označijo za »piflarja«. Taki

otroci pogosto trpijo v šolskih klopeh, začno se zapirati vase in prenehajo z razvijanjem novih idej, samo da jih sošolci ne bi označili za posebneže. Nadarjeni so lahko tudi tarča medvrstniškega izsiljevanja (bullying), ker so pogosto bolj osamljeni in miroljubni. Sošolci težko razumejo, da se Rok zanima le za stroje z notranjim izgorevanjem, ne pa za cigarete in travo tako kot oni.

NE MARAM SOŠOLCA Z RJAVO KOŽO

V posebno skupino sodijo otroci iz revnih družin, romski otroci, otroci begunci in otroci druge veroizpovedi ter narodnosti.

Otroci so pogosto prepričani, da je edino dobro in »normalno« tisto, kar je v večini. Zato veliko stvari sodijo po sebi in večini vrstnikov. Težko razumejo, da ima Tadeja le štiri barvice in zašite hlače ter da nosi fantovske puloverje od svojega starejšega brata. Ona se že ne more družiti z njimi, ker sploh ne ve, kaj je to Nintendo in nima Barbike, sploh pa nima pojma o počitnicah v Grčiji.

Tadeja se jim včasih še malo zasmili in ji podarijo kak bombon ali svojo obrabljeno radirko, ampak Omer ima pa rjavo kožo in ne diši enako kot oni. Tadeji in Omerju učiteljica vedno oprosti, ker ne prineseta projekta natipkanega na računalnik, ampak ga lahko napišeta na roko. Dobita pa prav tako dobro oceno kot oni, ki so se ves večer mučili z računalnikom.

Emini sošolci vedno zmečejo vse knjige z mize, ker sploh ne zna govoriti slovensko. Njen oče je brez ene noge in prav tako ne zna slovensko. Učiteljica pravi, da so pribežali iz vojne, vendar ji fantje ne verjamejo. Zato še bolj ozmerjajo Emino in ji dajejo različne nesramne vzdevke.

IZOGIBANJE IN STEREOTIPI O DRUGAČNOSTI

Ljudje pogosto raje pogledajo v tla ali pa odhitijo z nekim strahom, kadar srečajo osebo, ki ni čisto po merilih večine. Nepoznavanje določenih težav, motenj in drugačnosti v ljudeh vzbuja nepojasnen strah pred neznanim in povzroča oblikovanje stereotipov.

Podobno je pri šolski populaciji. Otrok, ki se še nikoli prej ni srečal z osebo, ki bi se očitno razlikovala od njega, bo lahko ob srečanju z njo reagiral na različne načine. Lahko bo precej zvedav in bo veliko spraševal starše, učitelje in osebo samo. Ko bo spoznal njeno drugačnost, jo bo lažje razumel in sprejel vse okoliščine povezane z njo. V nasprotnem primeru se lahko zgodi, da se bo zaradi drugačnosti te osebe počutil ogroženega in prestrašenega. Tako se s to osebo ne bo želel soočati ali pa bo razvil do nje negativne občutke in jo bo prišel dražiti in ozmerjati z določenimi vzdevki.

POMEMBNA SO MNENJA ODRASLIH

Večina otrok v mlajših letih sprejema vzorce vedenja po svojih vzornikih; starših in učiteljih. Če se bodo starši že zgodaj začeli z otrokom pogovarjati o drugačnih osebah, jih opozarjali na njih v domačem okolju in jim razložili njihove težave, bodo kasneje lažje sprejeli sošolca s posebnimi potrebami. Enako velja za učitelje v razredih; otrokom bi morali pred prihodom novega sošolca razložiti njegove težave in pomoči, ki jih bo deležen. Nepoznani strahovi, o katerih se veliko govori, se spremenijo le v povsem običajne dogodke v življenju.

KO VAŠ OTROK DELI NESRAMNE OPAZKE

Otroci pogost delijo vzdevke, da bi določili, kdo je v njihovem prijateljskem krogu in kdo ne. Včasih gre to tako daleč, da se nekatere »žrtve« komaj prebijejo skozi šolsko obdobje. Vzdevki lahko pri kakem otroku delujejo primerljivo s psihičnim nasiljem, so boleči in za seboj zapustijo dolgoročne posledice. V takih primerih je najslabše, če odrasli nesramne vzdevke preslišijo, češ: »Otroci bodo vedno le otroci!«, jih ignorirajo in dopuščajo da preraščajo vse meje. Zavedati pa se morate, da ozmerjanje vašega otroka ostalih, še ne pomeni, da ste slabi starši.

Z otrokom se morate o zadevi temeljito pogovoriti. Naučiti ga morate, da je ozmerjanje nepravilno. Pomagati mu morate razmišljati o svojem početju. Vprašate ga, kako se je počutil in če so mu izgovorjene besede prinesle zadovoljstvo. Otroku pomagajte pri razvijanju pozitivne samopodobe (»Kaj vse lahko storiš, da se boš zares dobro počutil?«). Pred otroka postavimo jasna pričakovanja: »Takih besed ne uporabljamo, ker ne morejo rešiti težav in lahko zelo ranijo čustva drugih.

KO JE VAŠ OTROK DELEŽEN ZMERLJIVK

Če je vaš otrok tarča zasmehovanja, morate zelo dobro poslušati in razumeti njegove občutke. Včasih nam otroci take stvari preprosto zamolčijo, ker se bojijo, da bi odreagirali preveč burno. Eden težjih vidikov starševstva je ravno v razumevanju, da naš otrok goji svoje lastne občutke, ki so različni od naših.

Otroku moramo pomagati razvijati veščine za ustrezno reagiranje v takšnih primerih. Z njim igrajte igro, kjer ste vi v vlogi zbadljivega sošolca, on pa naj vas zavrne z besedami kot: »Nehaj me klicati tako – to ni moje ime!«.

Če zadeve prerastejo na neobvladljivo raven, je dobro, da se oglasite pri otrokovi razredničarki in ji predstavite problem.